

Ryti-gestalten

För knappt två veckor sedan höll jag föredrag om president Risto Rytis ledarstil. Publiken var Risto Ryti-sällskapets årsmöte, som hålls den 15 februari för att markera dagen då elektorena enligt den gamla regeringsformen (RF 1919) samlades för att välja president. Datumet hade valts till minnet av att Finlands representanter denna dag 1362 hade fått rätt att delta i det svenska kungavalet. Nåja, egentligen hade man fått denna rättighet redan något tidigare. Dessutom valdes Ryti varken 1940 eller 1943 till president detta datum. Som inbjuden gäst bråkade jag förstås inte om sådana detaljer. I stället poängterade jag att det samma kväll hade förflutit precis 650 år sedan nämnda invit sänts iväg till Österlandet.

Sedan kom jag till saken. Föredraget föranleddes av man håller på att sammanställa en bok om hur våra presidenter lett republiken inom ramen för sina konstitutionella maktbefogenheter. I Rytis fall kan man lugnt tala om ett extremt svårt uppdrag. Finland var under hela hans presidentperiod åren 1940–1944 omringad av två aggressiva diktaturer. På Rytis lott föll det oundvikliga, det vill säga att medvetet välja vapenbrödrskapet med Tyskland för rädda Finlands självständighet.

Sättet på vilket han gjorde detta val och styrde skutan i land dikterades dock i hög grad också av hans personlighet, utbildning, tidigare erfarenheter som chef och något som vagt kunde kallas för slumpen. Risto Ryti (1889–1956) härstammade från en välbärgad jordbrukarsläkt i Satakunda och hade efter snabbt genomförda studier och framgångsrika advokatuppdrag avancerat till chef för Finlands Bank vid 34 års ålder. Ryti skötte posten i sexton år, och som Antti Kuusterä och Juha Tarkka visar i första delen av det färska historieverket om banken, bidrog Ryti aktivt till att Finlands näringsliv och exportindustri utvecklades gynnsamt under mellankrigstiden.

Den närapå kallblodigt analytiske Ryti insåg tidigt att en långsiktig ökning av välfärden förutsatte en konkurrenskraftig exportindustri och stabil statsekonomi. Han deltog därför systematiskt i de västeuropeiska centralbankernas samarbete och profilerade sig tidigt som en anglofilt sinnad liberal i penningpolitiken. Kontexten blev förstås helt annorlunda under krigsåren, men mycket talar för att Rytis skickliga balansgång i alliansen med Tyskland styrdes av samma medvetna strävan att under alla omständigheter hålla produktionen och näringskedjorna intakta.

Slumpens roll är något som ofta underskattas i historieforskningen. Ändå är det klart att Rytis ledarskap kunde ha blivit drastiskt annorlunda om t.ex. Hitler, Churchill eller Mannerheim hade mördats eller avlidit under hans presidentperiod. Hur som helst, snart får vi veta mer om allt detta. Docent Hannu Rautkallio har hittat ett tidigare okänt manuskript till Rytis krigstida memoarer i Hjalmar Procopés samling vid Stanfords universitet. Boken publiceras i mars och påpassligt nog har vår snart tillträdande president redan meddelat att Ryti är hans personliga idol ...

Henrik Meinander, HBL 27.2.2012